

Ю. О. Швець,

к. е. н., старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

С. І. Гайдар,

студентка, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Yu. Shvets,

Candidate of Economic Sciences, senior lecturer of the Department
of Finance, banking and insurance, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia

S. Haidar,

student, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia

THE EFFECT OF TAX PRESSURE ON ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE

У статті висвітлено проблеми податкового механізму суб'єктів сільського господарства України. Проаналізовано динаміку основних показників сільськогосподарських підприємств. Проведено аналіз впливу податкового навантаження на фінансову стійкість підприємства та їх взаємозалежність. Виявлено недоліки податкового навантаження сільськогосподарських підприємств. Виділено основні фактори, які перешкоджають вільному розвитку аграрних підприємств та запропоновано ряд перспективних заходів, направлених на покращення податкового навантаження агробізнесу держави.

The article deals with problems of the tax mechanism of the subjects of agriculture of Ukraine. Analyzed the dynamic of the main indicators of agricultural enterprises. The drawbacks of tax burden of agricultural enterprises are revealed. The analysis of the effect of the tax burden on the financial stability of the enterprise and their interdependence is carried out. The main factors that hinder the free development of agrarian enterprises are identified and a number of promising measures aimed at improving the tax burden on agribusiness of the state are proposed.

Ключові слова: сільське господарство, фінансова стійкість, податки, податок на доходи фізичних осіб, єдиний внесок, податковий тиск.

Key words: agriculture, financial sustainability, taxes, personal income tax, single contribution, tax pressure.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішній день сільське господарство продовжує бути провідною галуззю господарювання України і займати значну частку в загальному ВВП країни. Україна має великий потенціал, щоб розвивати сільське господарство, бути провідним експортером сільськогосподарської продукції на зовнішньому ринку. Через нестабільність економіки погіршується інвестиційна діяльність підприємства. Одним з найбільш мінливих явищ є законодавство, особливо у сфері податків. Саме тому необхідно створити таку систему оподаткування, яка б сприяла залученню інвестицій, покращила фінансовий стан сільськогосподарського

виробника та дала можливість конкурувати з іноземними виробниками.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ І ДОСЛІДЖЕНЬ

Створення сприятливого податкового середовища для сільськогосподарських виробників є достатньо складною проблемою. Дослідженням вдосконалення податкового навантаження, його впливу на діяльність сільськогосподарських підприємств займалося багато науковців та дослідників, серед яких праці: Андрійчука В.Г., Гудзя О.Є., Дем'яненка М.Я., Жука В.М., Синчака В.П., Тулуша Л.Д., Юшка С.В. Їх наукові дослі-

Таблиця 1. Посівні площі сільськогосподарських культур

Назва сільськогосподарської культури	Площа, га			
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Зернові та зернобобові культури				
Посіяно озимих культур на зерно та зелений корм восени минулого року – всього	1926	1775	1315	1156
Збереглося озимих до кінця сіви ярих культур – всього	1717	1200	1315	1156
Ярі зернові та зернобобові культури – всього	84	202	254	489
у тому числі ячмінь	84	91	148	229
Зернобобові культури – всього	1426	111	96	260
Зернові та зернобобові культури - всього	1426	1402	1569	1645
Олійні культури – всього	971	1319	1112	1059
Технічні культури – всього	971	1319	1112	1059
Укисна площа багаторічних трав посіву минулих років на сіно, насіння, зелений корм, силос і випас – всього	7	105	37	142
Кормові культури посіву минулих років та поточного року без підпокровних трав – всього	145	105	142	142
Посівна площа – всього	2542	2826	2823	2846
Сільськогосподарські угіддя у користуванні – всього	2895,48	2870,43	2867	2893
у т.ч. взято в оренду	2845,48	2870,43	2867	2893
Рілля	2850,53	2826	2823	2846

Джерело: розроблено автором самостійно.

дження є фундаментом для подальшого вивчення обраної проблеми.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є аналіз податкового навантаження на сільськогосподарські підприємства України та виявлення основного його впливу на їх фінансовий стан; визначення проблем та недоліків сучасного податкового навантаження, формування пропозиції щодо його покращення в межах вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення мети даного дослідження та проведення аналізу нами обрано сільськогосподарське підприємство ПП "Сократ". Це підприємство є платником єдиного податку четвертої групи.

ПП "Сократ" є юридичною особою приватного права — унітарним підприємством, яке створено та

здійснює господарську і комерційну діяльність на основі приватної власності його засновника, використовуючи для цього усю сукупність належних йому господарських прав та обов'язків з метою отримання прибутку.

Предметом діяльності підприємства є: вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур, рису, овочів і баштанних культур; розведення великої рогатої худоби молочних порід, іншої великої рогатої худоби та буйволів, коней та інших тварин родини конячих, овець і кіз, свиней, свійської птиці та інших тварин; допоміжна діяльність у тваринництві; змішане сільське господарство; оброблення насіння для відтворення та інше.

ПП "Сократ" займається вирощуванням зернових та зернобобових культур та значну частину становлять рілля (табл. 1).

З таблиці 1 видно, що частка озимих культур на зерно та зелений корм скорочувалася з кожним роком. У 2017 р. цей показник має найменшого значення — 1156 га. Сільськогосподарські угіддя в загальній чисельності у 2014—2017 рр. залишилися майже незмінними.

Основні види податків, які сплачуються ПП "Сократ" останні 5 років наведено в таблиці 2.

З даних таблиці 2 бачимо, що в загальній структурі податків найбільшу вагу має податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) з паїв, трохи менше значення має єдиний податок, найменше — екологічний податок.

Також відбулися суттєві зміни в податковому законодавстві, що відбиваються у таблиці 2. Наприклад, впровадження військового збору у 2014 р. та нарахування ЄСВ тільки на заробітну плату з набули як самі податки, їх найменування, так і їх базові ставки, що пов'язано з нестабільною ситуацією в економіці та необхідністю реформування.

З даних таблиці 2 видно, що розмір податків щороку збільшується в арифметичній прогресії. Так, у 2017 р.,

Таблиця 2. Розмір податків, що сплачуються ПП "Сократ" за 2013—2017 рр., грн

№	Вид податку	2 013 р.	2 014 р.	2 015 р.	2 016 р.	2 017 р.	Абс. приріст у 2017 р., порівняно з 2016 р.
1	ПДФО (з/п)	176177,39	195154,80	151547,82	445258,73	465515,96	20257,23
2	ПДФО з паїв	246601,71	248347,40	315927,42	466308,87	941887,23	475578,36
3	військовий збір (з серпня 2014 р.)	-	8539,60	49575,24	76985,08	117656,08	40671,00
4	єдиний податок	16279,26	16130,08	333213,68	605311,42	820269,76	214958,34
6	ЄСВ 8,41 %	5284,96	6372,82	5737,62	11325,25	13247,44	1922,19
7	ЄСВ 37,19 %, 22,0 %	480193,37	515012,34	418190,45	529736,86	539941,18	10204,32
8	ЄСВ 2,0 %, 3,6 %	48682,54	52561,80	42803,05	-	-	-
9	оренда землі	51610,50	51610,50	43855,56	64789,32	66942,00	2152,68
10	екологічний податок	189,50	249,58	366,76	1587,96	163,81	-1424,15
11	податок на розкіш	-	-	-	-	25000,00	-
12	податок на нерухомість	-	-	-	2502,55	5810,24	3307,69
13	0,3 % профспілка на ФОП	4038,39	4376,18	3571,48	7577,59	7832,99	255,40

Джерело: розроблено автором самостійно.

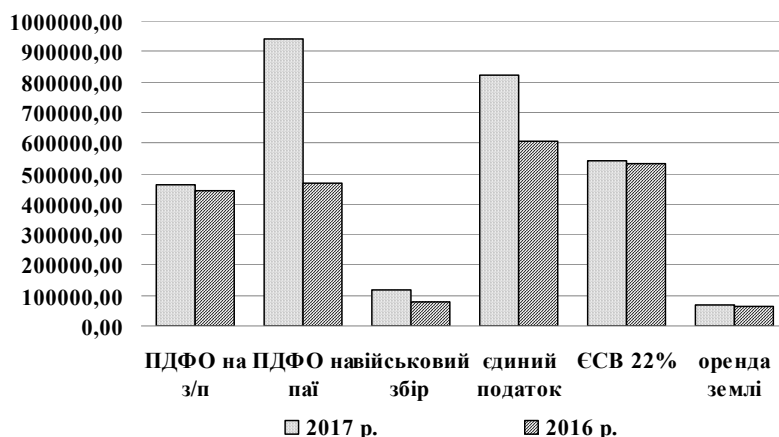

Рис. 1. Питова вага кожного податку в сукупному податковому навантаженні ПП "Сократ" у 2017 р.

Джерело: [6].

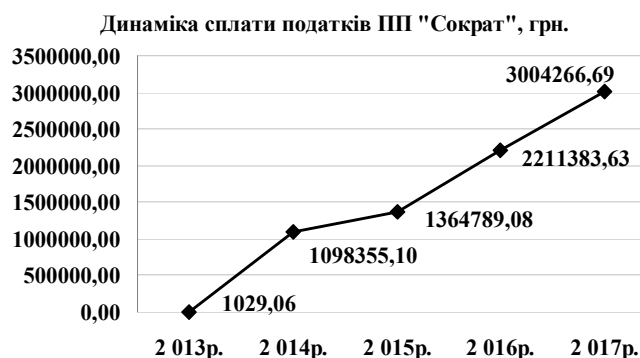

Рис. 2. Динаміка сплати загальної суми податків за 2013—2017 рр.

Джерело: [7].

порівняно з 2016 р. виплати з усіх видів податків зросли, за виключенням екологічного податку. Така тенденція свідчить про щорічне збільшення податкового навантаження на сільськогосподарські підприємства.

Поряд з цим питова вага кожного податку в загальній системі виплат за 2017 р. проти 2016 р. зросла. Проаналізуємо динаміку податків, за якими найбільше здійснюється відрахувань до бюджетів у грошовому еквіваленті (рис. 1).

Дані рисунка 1 свідчать, що у 2017 р., порівняно з 2016 р. відбулося збільшення відрахувань сум податків за всіма видами. Найбільше зростання (вдвічі) спостерігається у ПДФО на паї, що пов'язано зі збільшенням суми орендної плати. Також на 35,5% збільшився єдиний податок, у решті аналізованих податків відбувся не такий суттєвий зріст.

Податкове навантаження на сільськогосподарське підприємство ПП "Сократ" за 2013—2017 рр. мало зростаючу динаміку (рис. 2).

З рисунка 2 видно, що в період 2013—2015 рр. розмір сплати податків відрізнявся не так суттєво, якщо порівнювати 2015 р. та 2017 р. В останньому випадку загальна сума сплати податку зросла більш, ніж у 2 рази.

Варто зазначити, що від рівня податкового навантаження залежить ефективність функціонування підприємства (табл. 3)

Зокрема, як свідчать дані таблиці 3, незважаючи на зростаючий розмір податкового навантаження, підприємство покращує результати діяльності. ПП "Сократ" забезпечене власними обіговими коштами та більшість основних показників відповідають нормі. Високий рівень оподаткування зумовив на зменшення прибутку, що в свою чергу вплинуло на якість аналізованих показників.

Оскільки податки є одним із видів зобов'язань підприємства, було розраховано показники ліквідності та платоспроможності підприємства, його можливість розрахуватися за всіма зобов'язаннями та заборгованостями (табл. 4).

З даних таблиці 4 видно, що незважаючи на зменшення коефіцієнту покриття у 2017 р., він є більше нормативного значення ($>1,0$), коефіцієнт швидкої ліквідності також є в нормі (>1), тобто підприємство є ліквідним та платоспроможним, оскільки значення всіх показників перевищують нормативне значення.

Зважаючи на покращення фінансової стійкості та ліквідності, було розраховано податкове навантаження на сільськогосподарське підприємство ПП "Сократ", шляхом

Таблиця 3. Показники фінансової стійкості ПП "Сократ" за 2013—2016 рр.

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Абс. відхил. 2017 р. від 2016 р.
1. Власні обігові кошти (ВОК)	11952,0	10504,0	12636,0	21997,0	9361,0
2. Коеф. забезп. оборотних активів ВОК	0,86	0,89	0,78	0,97	0,19
3. Маневреність роб. капіталу	0,47	0,58	0,73	0,65	-0,08
4. Маневреність ВОК	0,36	0,00	0,02	0,01	-0,01
5. Коеф. забез ВОК запасів	2,14	1,74	1,37	1,55	0,18
6. Коеф. покриття запасів	-0,03	1,74	1,72	1,55	-0,17
7. Коеф. автономії	0,89	0,85	0,78	0,96	0,18
8. Коеф. фін. залежн.	0,11	0,15	0,22	0,04	-0,18
9. Коеф. маневреності ВОК	0,77	0,83	0,88	0,92	0,05
10. Коеф. концентрації позикового капіталу	0,11	0,15	0,22	0,04	-0,18
11. Коеф. фін. стабільності	8,22	5,75	3,57	22,38	18,81
12. Показник фін. леввериджу	0,00	0,07	0,03	0,02	-0,02
13. Коеф. фін. стійкості	0,89	0,91	0,81	0,97	0,17

Джерело: розроблено автором самостійно.

відношення розміру сплачених податків до загального доходу від реалізації (табл. 5).

Проаналізовані дані свідчать про те, що найбільше податкове навантаження підприємство мало у 2016 р., що було пов'язано зі зменшенням доходу від реалізації продукції. Варто також звернути увагу на те, що останні роки діяльності підприємства відзначалися врожайністю, що покращило показник доходу від реалізації.

Наведемо дані податкового навантаження на основні сільськогосподарські підприємства України (табл. 6).

Дані таблиці 6 свідчать, що постійної динаміки щодо податкового навантаження немає, середнє значення за 2013—2015 рр. залишалось майже незмінним. Водночас з даних таблиці 6 видно, що

податкове навантаження є високим, це пов'язано з недоліками системи оподаткування, до яких належать:

- завищена ставка єдиного податку 4-ї групи (розмір ставки для ріллі, сіножатей і пасовищ — 0,95, попереднє значення — 0,15);
- не можуть бути платниками єдиного податку нерезиденти;
- введення в дію нового податку — на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- певні обмеження щодо кількості працюючих осіб;
- розрахунки з контрагентами виключно у грошовій формі;
- широке коло необхідної до подачі звітності;
- регулярні зміни у Податковому кодексі;
- фіксована ставка податку, що не залежить від отримання прибутку для платників єдиного податку 1-ї та 2-ї групи;
- збільшення ставки екологічного податку;
- платники єдиного податку 2-ї та 3-ї груп, крім тих, які здійснюють діяльність на ринках продаж товарів дрібно роздрібної торговельної мережі через засоби пересувної мережі почали застосовувати у власній господарській діяльності зареєстровані, опломбовані у встановленому порядку та переведені у фіскальний режим роботи реєстратори розрахункових операцій.

Вищенаведені факти свідчать про необхідність впровадження заходів щодо покращення системи оподаткування сільськогосподарських виробників, до яких мають бути включені наступні пункти:

- стабільність податкового законодавства;
- спрощення процедур адміністрування податку;
- покращення системи податкового контролю та його ефективності;
- боротьба з корупцією під час руху податків до бюджету;
- повернути 4-й групі сільськогосподарським товаровиробникам ПДВ, що залишається у розпорядженні підприємства;

Таблиця 4. Показники ліквідності (платоспроможності) ПП "Сократ" за 2014—2017 рр.

Показник	Роки				Абс. відхил. 2017 р. від 2016 р.
	2014	2015	2016	2017	
1. Коеф. покриття	7,33	8,77	4,54	1,13	-3,41
2. Коеф. швидкої ліквідності	4,37	4,30	1,95	1,14	-0,82
3. Коеф. абсол. ліквідності	2,29	0,01	0,08	0,08	0,01
4. Співвіднош. короткострок. дебіт. заб. до кредит. заб.	0,63	0,97	0,84	0,71	-0,12

Джерело: розроблено автором самостійно.

Таблиця 5. Податкове навантаження ПП "Сократ"

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Абс. відх. 2017 р., порівняно з 2016 р., тис. грн	Відносне відх. 2017 р., порівняно з 2016 р., %
Дохід від реалізації сільськогосподарської продукції - 1	38339	24982	15873	43705	27832	275,34
Розмір сплачених податків до державного та місцевого бюджетів - 2	1098,3	1364,8	2211,4	3004,3	792,9	135,85
Податкове навантаження (2/1)	2,86	5,46	13,93	6,87	-7,057	49,34

Джерело: розроблено автором самостійно.

— спростити вимоги до складання податкових накладних;

— зведення до єдиних норм і правил податкового та бухгалтерського обліку;

— застосування прогресивної системи оподаткування;

— удосконалення спец режиму справляння ПДВ у сфері сільського господарства;

— знизити ставку податку на додану вартість.

Такі заходи мають суттєво вплинути на діяльність сільськогосподарських виробників, зміцнити їх позиції на ринку та посилити їх конкурентоздатність. Саме тому держава має враховувати потреби та побажання агро-

Таблиця 6. Середній рівень податкового навантаження на сільськогосподарські підприємства

Підприємство	Роки			Середнє значення податкового навантаження, %
	2013	2014	2015	
ТОВ «Валуйськ МТС»	13,9	14,8	14,8	14,5
ТОВ «Латуре Агро»	10,4	4,0	4,1	6,2
ТОВ «Мирне Плюс»	15,4	16,1	14,1	15,2
ТОВ «Сельхозхімія»	9,1	10,4	5,6	8,4
ПП «Агро»	7,6	11,9	10,6	10,0
ТОВ «Авіс»	5,8	6,2	5,9	5,9
ТОВ «Олекс»	13,0	16,2	36,2	21,8
ПП «Провальє»	11,1	17,6	13,9	14,2
ТОВ «Іллірія»	11,9	6,6	6,5	8,3
СФГ «Колос»	13,3	16,1	3,7	11,0
ТОВ «Україна»	3,5	5,9	1,4	3,6
ТОВ «Степове»	6,2	5,5	1,3	4,3
ТОВ «Небулон»	14,7	4,0	2,0	6,9
ФГ «Гарант»	4,4	4,4	1,7	3,5
ПП «Агрофірма»	14,9	10,6	8,2	11,2
ТОВ «АБТ»	7,4	4,7	4,4	5,5
ПП «Селянин»	12,2	13,0	2,0	9,1
Середнє значення	10,3	9,9	8,0	9,4

Джерело: розроблено автором на основі [2].

промислового комплексу задля стимулювання розвитку даної галузі.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Отримані результати свідчать про певну ефективність впровадження єдиного податку четвертої групи (раніше — фіксований податок сільськогосподарських виробників), який дає можливість зменшити податковий тиск на сільськогосподарські підприємства (на 11%), порівняно з податковим навантаженням інших юридичних осіб, але у той же час загальна сума податків, які підприємство сплачує до державного та місцевих бюджетів має значну частку в загальному доході від реалізації продукції, зважаючи на те, що окрім податків, підприємство має ще й інші статті зобов'язань та заборгованостей.

Дане дослідження підтверджує, що навіть середнім підприємствам, які є прибутковими та фінансово стабільними, складно нести податковий тягар, що може за певних умов (не врожайність, збитковість) призвести до нестачі фінансових ресурсів.

Оскільки сільське господарство на сьогоднішній день є галуззю, що фактично "годує" країну, необхідно провести ряд реформ, які б полегшили функціонування даної сфери, створити сприятливий клімат для розвитку, впровадження інновацій та залучення інвестицій.

Література:

1. Єгорова Ю. Спрощена система оподаткування для сільгоспвиробників / Ю. Єгорова // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/pytannia-bukhgalteriii/2678-sproschena-systema-opodatkuvannia-dliasilgospvyrobnykiv.html>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Танклевська Н. Сучасні тенденції бюджетної політики в аграрній сфері / Н. Танклевська // Таврійський науковий вісник. — 2015. — Вип. 70. — С. 270—277.
5. Тулуш Л.Д. Стимулювання розвитку сільського господарства за рахунок спеціального режиму управління ПДВ / Л.Д. Тулуш // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2015. — № 1. — С. 155—168.
6. Ослунд А. Україні потрібна радикальна, але розумна податкова реформа / А. Ослунд // Українська правда [Електронний ресурс]. — Режим доступу: pravda.com.ua
7. Особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств-платників єдиного податку IV групи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://devisu.ua/uk/taxes/6571-osoblivosti-opodatkuvannja-silskogospodarskih-pidpriemstv--platnikov-edinogo-podatku-iv-grupi>
8. Мацелюх Н.П. Оподаткування аграрного сектору: проблеми і нові підходи в системі державного ре-

гулювання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2016/4.pdf

9. Спрощена система оподаткування для сільгоспвиробників [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/pytannia-bukhgalteriii/2678-sproschena-systema-opodatkuvannia-dliasilgospvyrobnykiv.html>

10. Дема Д.І. Податкове стимулювання виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції / Д.І. Дема // Органічне виробництво і продовольча безпека: зб. матеріалів доп. учасн. IV Міжнар. наук.-практ. конф. — Житомир: О.О. Євенок, 2016. — С. 379—382.

References:

1. Yehorova, Yu. (2015), "Simplified taxation system for agricultural producers", available at: <http://agro-business.com.ua/pytannia-bukhgalteriii/2678-sproschena-systema-opodatkuvannia-dliasilgospvyrobnykiv.html> (Accessed 28 March 2018).
2. State Statistics Service of Ukraine (2018), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 15 March 2018).
3. Ministry of agrarian policy and food of Ukraine (2018), available at: <http://minagro.gov.ua/en> (Accessed 15 March 2018).
4. Tanklevs'ka, N. (2015), "Contemporary trends in fiscal policy in the agrarian sector", *Tavrijs'kyj naukovyj visnyk*, vol. 70, pp. 270-277.
5. Tulush, L.D. (2015), "Stimulation of agricultural development at the expense of the special regime of VAT collection", *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoi podatkovoї sluzhby Ukrainy*, vol. 1, pp. 155-168.
6. Oslund, A. (2015), "Ukraine needs a radical, but rational tax reform", *Ukrains'ka pravda*, available at: pravda.com.ua. (Accessed 28 March 2018).
7. De Visu (2017), "Peculiarities of taxation of agricultural enterprises-payers of the unified tax of group IV", available at: <http://devisu.ua/uk/taxes/6571-osoblivosti-opodatkuvannjasilskogospodarskih-pidpriemstv--platnikov-edinogo-podatku-iv-grupi> (Accessed 28 March 2018).
8. Matseliukh, N.P. (2016), "Taxation of the agrarian sector: problems and new approaches in the system of state regulation", *Ahrosvit*, vol. 12, pp. 24-28, available at: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2016/4.pdf (Accessed 28 March 2018).
9. agro-business (2015), "Simplified taxation system for agricultural producers", available at: <http://agro-business.com.ua/pytannia-bukhgalteriii/2678-sproschena-systema-opodatkuvannia-dliasilgospvyrobnykiv.html> (Accessed 28 March 2018).
10. Dema, D.I. (2016), "Tax incentives for the production of environmentally friendly agricultural products", *Orhanichne vyrobnytstvo i prodovol'cha bezpeka* [Organic production and food safety], *Zbirnyk materialiv dopovidej uchasnykiv IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Collection of reports of the participants of the IV International Scientific and Practical Conference], Zhytomyr, Ukraine, pp. 379—382.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2018 р.